

Taberî Tefsirinde Tîn Sûresine Dair Rivayetler Üzerine Bir Değerlendirme*

An Evaluation of the Narrations Regarding Surah Tîn in Tabari's Tafsir

MURAT ÇEVİK*

Geliş ve Kabul Tarihi: 05.08.2022 / 26.09.2022

Öz: Çalışmamızda Taberî tefsirinin Tîn sûresinde yer alan sahabe ve tabiin rivayetlerini inceleyerek sure özelinde müfessirin takip ettiği metot tespit edilme çalışılmıştır. Müellifin Tîn sûresi tefsirinde yer verdiği rivayetlerin ravileri, sayısı, bağlamı ve müfessirin tercih ettiği görüşün belirlenmesindeki etkisi araştırılmıştır. Bu durum çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Müfessirin çoğunlukla nakilde bulunduğu ravileri ve kendisi o fikre katılmasa da ayetle ilgili farklı görüşleri aktarmaya dair benimsemiş olduğu ilmi tutumu ortaya koyma hedefindeyiz. Taberî'nin tefsir dünyasında müstesna bir konuma sahip olmasında Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'ân'ın zengin bir içeriğe sahip olmasıyla beraber yazarın eserde takip ettiği metodun da önemli bir etken olduğunu düşünmekteyiz. Bu metodu tespit etmek amacıyla ilgili sure ayet ayet ele alınmış, ayetle ilgili rivayetlerin kaynağı, sayısı ve ayeti hangi bakımından açıkladığı gibi hususlar belirlenmeye çalışılmıştır. Müfessirin tercih ettiği görüş ifade edilirken ortaya konan deliller-gerekçeler açıklanmış ve bu görüşün benimsenmesinde etkili olan diğer faktörlere dair tespitlerde bulunulmuştur. Son bölümde Taberî'nin sure genelinde daha çok rivayette bulunduğu kişileri ortaya koyma adına ravi ve rivayet sayılarını ortaya koyan bir tabloya yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Taberî, Tîn, Tefsir, Rivayet, Sahabe, Tabiin.

* Bu çalışma 2021-2022 eğitim öğretim yılı bahar döneminde "Tefsirde Sahabe Ve Tabiin Rivayetleri" dersi için hazırlanan çalışmanın genişletilmiş halidir. Çalışmanın makale formatına dönüşmesindeki katkıları için Hocam Doç. Dr. Davut ŞAHİN'e teşekkür ederim
* YL Öğrencisi | Hacı Bayram Veli Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi,
cevik.murat@hbv.edu.tr | ORCID: 0000-0001-6573-3406.

Abstract: In our study, it has been tried to determine the method followed by the commentator in the sura by examining the narrations of the Companions and the Tabi'in in the Tin Sura of the Tabari tafsir. The effect of the narrator, the number, the context of the narrations included by the author in the commentary of Surah Tîn and on the determination of the opinion preferred by the commentator has been investigated. This situation constitutes the main subject of the study. We aim to reveal the narrators to whom the commentator mostly narrates and the scholarly attitude he has adopted in conveying different views about the verse, although he himself does not agree with that idea. We think that the method followed by the author in the work is an important factor in Taberî's exceptional position in the world of tafsir, together with the rich content of Câmi'û'l-beyân. In order to determine this method, the verses of the relevant sura were handled separately, and it was tried to determine the sources, number of the narrations related to the verse, and from what point of view it explains the verse. While expressing the opinion preferred by the commentator, the evidences and justifications were explained and determinations were made about the other factors that were effective in the adoption of this opinion. In the last section, a table showing the number of narrators and narrations is given in order to reveal the people that Tabari narrates more in the chapter.

Keywords: Tabari, al-Tin, Tafsir, Narration, Companions, Tabiin.

Giriş

Taberî hem yaşadığı dönemde hem de kendinden sonraki dönemlerde yaşamış birçok ilim adamı üzerinde derin izler bırakmış çok yönlü bir âlimdir. Yazdığı “*Câmiu’l-beyân an te’vîli âyi’l-Kur’ân*” isimli eseriyle de tefsir alanda kendine müstesna bir yer edinmiştir. Câmi’u’l-beyân içerdiği zengin tefsir malzemesi ve sahabe-tabiin rivayetleriyle ön plana çıkan bir tefsirdir. Ayrıca bu eser nahiv, lügat, kıraat, fıkıh, kelam, Arap şiiri ve günümüze ulaşmayan tefsirler hakkında önemli bilgiler içermesi bakımından vazgeçilmez bir kaynaktır. Taberî benimsediği tefsir metotuna göre Kur’an ayetlerini sadece rey ile açıklamayı doğru bulmaz.¹ Bu nedenle müellif için Hz Peygamberden gelen haberler, sahabe ve tabiin rivayetleri ayrı bir önem taşımaktadır. Müellif ayetlerin teviline sık sık bu rivayetlere başvurarak aralarında tercihte bulunur. Bununla beraber Taberî bazen rivayetleri dikkate almaksızın konu hakkında şahsi fikrini açıklamakta ve kendini söz konusu fikre sevk eden gerekçelere değinmektedir. Tefsir alanındaki başyapıtlardan sayılabilecek bir eser yazan müellifin eserinde takip ettiği metodun doğru tespit edilmesinin faydalı olacağına inanıyoruz. Bu nedenle çalışmamızda, Câmi’u’l-beyân’daki Tîn sûresinin rivayetlerini, kullanım amacı ve bağlamı bakımından değerlendirme amacındayız. Ayrıca müfessirin ayetleri yorumlama sürecinde kimlerden nakilde bulunduğu, rivayetleri nerede konumlandığı, kendi fikrini açıklama veya yeni bir görüş ortaya koyma noktasında çekimser kalıp-kalmadığını tespit etmeye çalıştık. Bu amaçla söz konusu sûrede geçen rivayetler ayetler bazında incelenecektir. İlk olarak ayetin farklı tevilleri ve bu tevilleri destekleyen rivayetler-raviler paylaşılacaktır. Ayet yorumunda rivayetlerin hangi bağlamda kullanıldığı değerlendirilecektir. Ardından Taberî’nin ilgili ayet hakkındaki yorumu

¹ İsmail Cerrahoğlu, “Câmiu’l-beyân an te’vîli âyi’l-Kur’ân”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam ansiklopedisi*, (Erişim 11/12/2022).

ve bu yorumun benimsenmesindeki gerekçeler değerlendirilecektir. Son olarak müfessirin Tîn sûresinde hangi raviden kaç adet rivayette bulunduğu açıklanacak ve sure genelinde takip edilen metot hakkında tespitlere yer verilecektir. Elde ettiğimiz tespitlerin Tîn sûresi özelinde olduğunu vurgulamak isteriz.

Tîn sûresini çalışmamıza konu edinmemizdeki temel sebep: surenin farklı hususlar üzerine yemin ederek başlaması, insanın evrendeki ayrıcalıklı konumuna ve sorumluluğuna dair ayetlere yer vermesidir. Bu konulara dair pek çok rivayet bulunmakta ve bu rivayetler farklılık arz etmektedir. Ayrıca Tîn sûresinin birçok insan tarafından ezbere bilinmesi ve farklı eğitim kurumlarının müfredatında bulunması tercih sebeplerimiz arasında bulunmaktadır.

Tîn Sûresi:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَالَّذِينَ وَالَّذِينَ ۱ وَطُورِ سِينِينَ ۲ وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ۳ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ۴ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ
أَسْفَلَ سَافِلِينَ ۵ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ۶ فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدَ بِالذِّينِ ۷ أَلَيْسَ
اللَّهُ بِأَحْكَمَ الْحَكَمِينَ ۸

“İncire, zeytine, Sina dağına ve şu emin beldeye yemin ederim ki, biz insanı en güzel biçimde yarattık (1-4). Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik (5). Fakat iman edip salih amel işleyenler için eksilmeyen devamlı bir ecir vardır (6). Artık bundan sonra, ceza günü konusunda seni kim yalalayabilir? (7). Allah hüküm verenlerin en üstünü değil midir?(8)²

Sûrenin Takdimi:

Taberî sûrenin takdiminde herhangi bir rivayet paylaşmamış, doğrudan ilk ayeti tefsir etmiştir.

² Ali Özek vd., *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 596-597.

Tîn Sûresinin Tefsiri:

1. Ayet: “İncire ve zeytine (yemin olsun ki)” وَالَّذِينَ وَالزَّيْتُونَ ۝

Müellif ayet dair üç farklı görüş zikretmiştir. Bu görüşler:

a) “Tîn” kelimesi: Yenen incir; “Zeytun” kelimesi: Sıkılan (yağı çıkarılan) zeytindir.

Müfessir bu kelimeleri (söz konusu görüşle uygun tarzda) açıklayan on iki rivayet paylaşmaktadır. Rivayetlerin beş tanesi Mücâhid’e (ö.103/721), üçü İkrime’ye (ö.105/723) aittir. Ayrıca Hasan (ö. 110/728), İbrahim (ö. 96/714), Katâde (ö. 117/735) ve Kelbi’den (ö. 146/763) birer rivayet paylaşılmıştır. Aktarılan rivayetlerin tamamı tin ve zeytun kelimelerini açıklamaktadır.

b) “Tîn” kelimesi: Şam’da mescit; “Zeytun” kelimesi: Beyt-i Makdis’tir.

Taberî bu görüşe dair beş rivayet paylaşır. Rivayetlerin ikisi Katâde’ye diğer rivayetler Ka’b (ö. 32/652), İbn Zeyd (ö. 136/754) ve İkrime’ye aittir. Aktarılan rivayetlerin tamamı tin ve zeytun kelimelerini açıklamaktadır.

c) “Tîn” kelimesi: Nuh’un Mescidi; “Zeytun” kelimesi: Beyt-i Makdis’tir.

Taberî bu görüşü destekleyen tek rivayeti İbn Abbas (ö. 68/687)’tan aktarır.

Taberî’nin Görüşü: “Tîn” kelimesi: Yenen incir; “Zeytun” kelimesi: Zeytindir. Müfessir görüşünün gerekçesi olarak incir ve zeytinin Araplar tarafından bilinen şeyler olduğunu vurgulamaktadır. İncir ve zeytine yemin etmek onların ağaçlarına yemin etmek gibi olduğunu vurgulayan Taberî, Şam’ın incir, Beyti Makdis’in de zeytinin kaynağı olduğunu bildirir.³

³ İbn Cerîr et-Taberî, *Câmi’ u’l-beyân* (Mekke: Darut-Terbiyeti vet-Türas), 24/503.

Değerlendirme: Müfessir ayetin muhataplarını ve bilgi düzeylerini dikkate alarak görüş bildirmiştir. Ayrıca diğer görüşleri dışlamadan kapsayıcı bir tutum sergilemiştir.

2. Ayet: “Sina Dağına (yemin olsun ki)” ^٢ وَطُورِ سَيْنِينَ

Bu ayet hakkında müfessir üç farklı görüş bildirir:

a) “*Tur-i Sinin*” Musa (a.s.)’ın (Allah ile konuştuğu) dağ ve mescidinin adıdır.

Müfessir ayeti bu şekilde yorumlayan altı farklı kişiden rivayet aktarmıştır. Her bir raviden yalnızca bir nakil aktarılır. Nakil yapılan kişiler: Kaza’a (ö. ?), Katâde, Hasan, Ka’b, İbn Abbas ve İbn Zeyd’dir. Rivayetlerin tamamı “*Tur-i Sinin*” ifadesini açıklayan rivayetlerdir.

b) “*Tur-i Sinin*” ifadesindeki “*tur*” dağ; “*sinin*” ise güzellik anlamına gelir. Taberî bu yorum için daha fazla rivayete yer vererek on rivayet aktarmıştır. Nakil yapılan kişiler: Mücâhid (4), İkrime (3), Kelbi, Ebi Reça (ö. 105/723) ve Amr b. Meymun (ö. 74/693)’dur. Müfessir bu rivayetleri, ayeti açıklama bağlamında kullanmıştır.

c) “*Tur-i Sinin*” ifadesindeki “*tur*” dağ; “*sinin*” mübarek ve güzellik anlamına gelir.

Müfessirin en az rivayet aktardığı görüş budur. Katâde (2) ve Mücâhid’ten paylaşılan bu rivayetler “*Tur-i Sinin*” ifadesini açıklamak için kullanılmıştır.

Taberî’nin Görüşü: Taberî’ye göre “*Tur-i Sinin*” bu isimle bilinen bir dağdır. Bu dağın ağaçlı bir dağ olduğunu vurgulayan müfessir “*sinin*” kelimesinin mübarek ve güzel anlamında olup “*tur*” kelimesini tarif için geldiğini belirtmiştir.⁴

Değerlendirme: Taberî’nin bu görüşü tercih etme nedeni, muhtemelen Tur isimli bir dağın varlığından haberdar olmasıdır. Ayrıca bu dağın ağaçlı olduğuna ve bazı kutsal olayların (Hz Musa’nın Allah ile konuş-

⁴ Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 24/505.

ması gibi) burada yaşandığına dair bilgileri de bilmektedir. Müfessir ayetin teviline gerçeklikten kopmamış, rivayetlerin tamamını aynı potada eriterek kuşatıcı bir açıklama getirmiştir. “Sinin”den sonra başka bir kelime gelmemesini, bu kelimeyi sıfat olarak değerlendirmesine gerekçe olarak göstermiştir. Böylelikle benimsediği görüşe nahiv bakımından deliller getirmiştir.

3. Ayet: “*Ve bu güvenli beldeye (yemin olsun ki)*” وَ هَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ۃ

Taberî üçüncü ayetin tefsirine ‘güvenli belde’ ifadesini açıklayarak başlamıştır. “Güvenli belde” den maksadın halkıyla savaşılmayan ve herhangi bir düşman tarafında istila edilmeyen yer⁵ olduğunu söylemektedir. “El-emin” kelimesinin güvenilir anlamına geldiğini vurgulayan Taberî, görüşünü desteklemek için Ankebut suresinden (içinde bu kelimenin geçtiği) bir ayeti delil olarak göstermiştir.⁶ Ayrıca şiirle istişhad etmiştir.

Müfessir bu ayette “güvenli belde” şeklinde ifade edilen yerin Mekke olduğunu vurgular ve bu görüşü destekleyen on bir rivayeti sıralar. Nakil yapılan kişiler: Mücâhid (3), İkrime (2), İbn Abbas, Ka’b, Hasan, Katâde, İbn Zeyd ve İbrahim’dır. Rivayetlerin tamamı güvenli belde ifadesini açıklar mahiyettedir.

4. Ayet: “*Biz insanı en güzel biçimde yarattık*” لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ

Bu ayet hakkında üç farklı görüş olduğu söylenmiştir.

a) “Biz insanı en adil ve en güzel biçimde yarattık.”

Taberî bu görüşü destekleyen on iki rivayeti şu kişilerden nakleder: İbrahim (4), Mücâhid (3), Katâde (2), İbn Abbas, Ebi’l Aliye (ö. 90/709) ve Kelbi.

⁵ Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 24/505.

⁶ Ankebut, 29/67.

b) “Biz insanı yoktan var ettik (yarattık). Onu cilt ve kuvvet bakımından en güzel halinde olacağı gençlik dönemine ulaştırdık. Gençlik dönemi kuvvet ve adalet açısından insanın en güzel ve adil olduğu dönemdir.”

Müellif dördüncü ayeti bu şekilde yorumlayan iki rivayet paylaşır. Bu rivayetler İkrime ve İbn Abbas’tan nakledilir.

c) İnsan yüzüstü sürünen hayvanlar gibi değildir. Onlardan başkadır. İnsan dışındaki her şey yüzüstü yaratılmıştır. Müfessir bu görüşe dair tek rivayeti İbn Abbas’tan aktarmaktadır.

Taberî’nin Görüşü: Bu ayetten maksat insanın en güzel ve adaletli bir şekilde yaratılmasıdır. Taberî’ye göre “*ehsen-i takvim*” ifadesi, aslında mahzuf olan “takvim” ifadesinin sıfatıdır. Böylelikle ayetin asıl anlamı: “*olabilecek en güzel biçimde...*” olmaktadır.⁷

Değerlendirme: Müfessir benimsediği görüşün doğruluğunu ispat etmek için dil bilgisine dair açıklamalara başvurmuştur.

5. Ayet: “*Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik*” ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ
Müellif bu ayet hakkında iki görüş aktarır:

a) Bu cümleyle “ömrün son dönemine döndürürüz” kastedilmiştir.

Taberî bu rivayeti destekleyen on rivayet paylaşmıştır. Nakil yaptığı kişiler: İbrahim (3), İbn Abbas (3), Katâde (2) ve İkrime’dir (2).

b) Bununla “kötü bir surette ateşe döndürürüz” kastedilmiştir. Ayeti bu mana temelinde açıklayan sekiz rivayet Mücâhid (4), Katâde (2), İbn Zeyd ve Ebi’l Aliye’den aktarılır. (Ebi’l Aliye “kötü suret” ifadesini domuz şeklinde diyerek yorumlamıştır.)

Taberî’nin Görüşü: Taberî aktardığı görüşlerden ilkini benimsemiştir. Ona göre ömrün son döneminde akıl gittiği ve insan bunadığı için bu dönem kişinin en sefil dönemidir. Kişinin (aklı gittiği için) vücudunu ve hayatını yönetebilme kabiliyeti en dip seviyededir.⁸

⁷ Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 24/508.

⁸ Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 24/510.

Değerlendirme: Taberî'nin bu görüşü tercih nedeni ayetin siyak ve sibakını dikkate almasıdır. Müfessire göre Allah önceki ayette insanı güzel bir biçimde yarattığından bahsetmişti. Bu ayette ise insan üzerindeki tasarruflarından haber vermektedir. Bundan sonraki ayette ise ihtiyarlıktan sonra 'ölenlerin dirilmesini (din-ceza gününü) bunca delile rağmen nasıl yalanlarsınız' diyecektir. Tüm ayetlerin aynı bağlamda değerlendirilmiş olması müfessirin tercihini belirleyen ana etkenin ayetin bağlamı olduğunu göstermektedir.

6. Ayet: إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

"Fakat iman edip salih amel işleyenler için eksilmeyen devamlı bir ecir vardır."

Bu ayetin ilk bölümde bahsedilen (إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ) ifadesi hakkında dört farklı görüş vardır:

a) İstisna tutulanlar, esfeli safilin'den (cehennemden) istisna tutulanlardır. Başka bir deyişle iman edip salih amel işleyenler *esfeli safilin*'den istisna tutulacaktır. Taberî bu görüşü destekleyen tek rivayeti İkrime'den aktarır. Ancak bu rivayet esas alındığında *esfeli safilin* ifadesinin sadece insanlara has olacağını vurgular.

b) Bu görüş, *esfeli safilin*'i ihtiyarlık olarak kabul edenlerin görüşüdür. Buna göre *esfeli safilin* (ihtiyarlık) ister mümin olsun ister kafir olsun (fark etmez) herkese gelir. Yani herkes ömrü el verirse yaşlanabilir. Burada kastedilen mana: iman edenlerin yaşlandıklarında akılları gidip salih amelleri kesilse dahi, Allah'ın onlara (gençlikte yaptıkları gibi) salih amel sevabı yazmaya devam etmesidir. Başka bir ifadeyle gençken yapılan iyilik, ihtiyarlıkta size komşu olur mesajının verilmesidir. Taberî İbrahim (4) ve İbn Abbas'tan (2) bu görüşü destekleyen rivayetler paylaşmaktadır.

c) Bu ifade, iman edip salih amel işleyenlerin iyilikleri yazılır kötülükleri bağışlanır anlamındadır. Taberî bu görüş için İkrime (2), Katâde ve İbn Abbas'tan dört rivayet aktarmaktadır.

d) Bu görüş *esfeli safilin*'i, cehennemın en alt tabakası olarak kabul edenlerin görüşüdür. Buna göre müminler cehennemın en alt tabakasına gönderilmeyecektir. Müminler bundan istisna tutulacaktır. Taberî buna dair Hasan ve Mücâhid'ten iki rivayet paylaşır.

Taberî'nin Görüşü: Taberî bu ayeti yorumlarken, *esfeli safilin*'e verdiği mana üzerinden hareketle görüş beyan eder. Buna göre ihtiyarlığa ulaşan, gücü ve aklını kaybeden kişilerin gençken yapmış oldukları iyilikler-sevaplar, ihtiyarlıkta da kesintisiz bir ecirle devam edecektir.⁹

Değerlendirme: Taberî bu görüşü önceki ayete verdiği mana sebebiyle tercih etmiştir. Bir önceki ayette "*esfeli safilne*" ömrün son dönemi, yaşlılık diyen müfessir delil olarak bu ayeti (bu anlamda) göstermişti. Müfessir önceki ayete dair yaptığı açıklamalarla uygun bir görüş benimsemiştir.

Altıncı ayetin son bölümündeki (غَيْرَ مَمْنُونٍ) ifadesi hakkında üç farklı görüş aktarılmıştır:

a) Bu ifade "*eksiksiz (bir karşılık)*" anlamına gelir. Buna dair İbn Abbas'tan bir rivayet aktarılır.

b) Bu ifade "*hesapsız (bir karşılık)*" anlamına gelir. Buna dair Mücâhid (3) ve İbrahim'den toplam dört rivayet aktarılmıştır. Nakillerin tamamı bu ifadeyi açıklar mahiyettedir.

c) Bu ifade "*kesintisiz*" anlamındadır. Bu görüşe dair rivayet paylaşılmamıştır.

⁹ Taberî, *Câmi u'l-beyân*, 24/513.

Taberî'nin Görüşü: Taberî bu ifadeye “eksiksiz” olarak mana vermiştir. Kişi genç ve sıhhatli iken yaptığı iyiliklerin sevabını ihtiyarlıkta da eksiksiz alacaktır.¹⁰

Değerlendirme: Müfessir görüşünü desteklemek için şiirle istişhad etmiştir.

7. Ayet: فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالذِّينِ

“Artık bundan sonra ceza günü konusunda seni kim yalanlayabilir.”

Taberî bu ayet hakkında iki farklı görüş olduğunu söylemiştir:

a) Bu görüşe göre ayet “öyleyse bunca delilden sonra ey Muhammed, seni kim yalanlayabilir” anlamına gelmektedir. Buna göre فَمَا ifadesindeki “ma”, مَنْ anlamına gelir ve bununla kendilerine din gönderilen Âdemoğlu kastedilir. Bu görüş için herhangi bir rivayet aktarılmamıştır.

b) Bu görüşe göre ayet “ey insan dine dair bunca delil ortada iken seni yalana iten nedir?” şeklinde yorumlanır. Müellif bu görüşü destekleyen üç rivayeti Mücahid (2) ve Kelbi'den nakletmiştir. Rivayetlerin tamamı ayetin muhatabını açıklamaktadır.

c) Üçüncü görüşe göre ilgili ayette kastedilen Resulullahtır. Buna göre ayet efendimize “Allahtan sana gelen apaçık bilgiyle bil ki, Allah hükmedenlerin en hayırlısıdır” mesajını vermektedir. Müfessir bu görüş için Katade'den tek rivayet aktarmakla yetinmiştir

Taberî'nin Görüşü: Ayetin anlamı: “din konusunda artık seni kim yalanlayabilir.” şeklinde olmalıdır. Yani kimse yalanlayamaz. Bu görüşe göre فَمَا ifadesindeki “ma”, مَنْ anlamına gelir. İnsanı tarif ettiğimiz gibi en güzel şekilde yarattığımız kendisine apaçık belli olduktan sonra seni kim yalanlayabilir demektedir.¹¹

¹⁰ Taberî, *Câmi 'u'l-beyân*, 24/514.

¹¹ Taberî, *Câmi 'u'l-beyân*, 24/515.

Değerlendirme: Müfessir, hakkında herhangi bir rivayet aktarmadığı görüşü benimsemiştir. Bu durum müfessirin fikrini tespit etme sürecinde ravi sayısının çok olmasından ziyade, görüş içeriğinin (teveli isabetli bulmanın) daha etkin olduğunu gösterir.

Taberî bu ayette yer alan بِالَّذِينَ ifadesi hakkında iki farklı görüş bulunduğunu söyler:

a) Bu kelime “hesap” anlamına gelir. Bu anlam İkrime’den bir nakille bildirilir.

b) Bu görüşe göre söz konusu kelime “Allah’ın hükmü” anlamına gelmektedir. Taberî bu görüşü destekleyen tek rivayeti İbn Abbas’tan nakleder.

Taberî’nin Görüşü: Bu ifade *hesap ve ceza* anlamındadır. Taberî bu görüşe sahip olmasının gerekçesi olarak “din” kelimesinin Arapçadaki anlamları arasında hesap ve ceza anlamının bulunmasını bildirir.¹²

Değerlendirme: Taberî söz konusu kelimeyi açıklarken rivayetlerle beraber kelimenin Arapçadaki anlamlarından da yararlanmıştır. Bu tutum sayesinde farklı görüşleri birleştiren bir tevilde bulunmuştur.

8. Ayet: “Allah hüküm verenlerin en üstünü değil midir?” اَلَيْسَ اللهُ بِأَحْكَمَ اَلْخٰكِمِيْنَ

Bu ayet surenin son bölümüdür. Müfessire göre ayetin anlamı: Ey Muhammed Allah kulları arasındaki hükümlerinde en hikmetli olan ve hükmünü kulları arasında dağıtan değil midir? şeklindedir. Ayrıca Taberî efendimizin bu ayeti okuduğunda “evet” dediğini belirtir. Müellif Katâde (2) ve İbn Abbas’tan aktardığı rivayetlere dayanarak efendimizin Tîn sûresinin bu ayetini okuduğunda “evet biz buna şahidiz” dediğini aktarır.

¹² Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 24/515.

Taberî'nin Görüşü: Taberî aktardığı rivayetler arasında herhangi bir tercihte bulunmamıştır. Yalnızca rivayetleri aktarmakla yetinmiştir.

Değerlendirme: Surenin son ayeti hakkında aktarılan rivayetler ayeti açıklar nitelikte değildir. Bu rivayetler, ayet okunduğunda efendimizin takındığı tutumu bildirmektedir.

Sonuç

Taberî Tîn sûresini tefsir ederken toplam yüz sekiz rivayet paylaşmıştır. Bu rivayetleri on üç farklı kişiden nakletmektedir. En çok nakilde bulunduğu kişiler: Mücâhid, Katâde, İbn Abbas, İkrime ve İbrahim'dir. Müellif sure genelinde bu beş isimden toplam seksen sekiz rivayet paylaşmıştır. En fazla nakilde bulunduğu isim, yirmi yedi rivayetle Mücâhid'tir. Taberî'nin birer rivayetle en az nakilde bulunduğu kişiler Kaza'a ve Amr b. Meymun'dur.

Taberî'nin Tîn sûresi özelinde takip ettiği yöntem hakkında şunları söylemek mümkündür. Taberî ayetleri tefsir etmeden önce surenin faziletine dair herhangi bir açıklamada bulunmamış ve rivayet paylaşmamıştır. Müfessir hemen hemen her ayetin yorumu hakkında birden fazla görüş aktarmıştır. Aktarılan rivayetler bazen birbirine çok yakın bazen de birbirinden çok farklı manalar içermektedir. Kullanılan rivayetler genelde ayeti açıklamaya yöneliktir. Sadece son ayet için aktarılan rivayetler ayeti açıklamadan ziyade, son ayet okuduğunda Hz peygamberin takip ettiği yolu anlatmaktadır.

Müellif tevil yaparken önce ayete dair farklı görüşleri ravi isimleriyle birlikte paylaşmış daha sonra doğru kabul ettiği görüşü açıklamıştır. Zaman zaman herhangi bir kişiye nispet etmeden sadece görüşü aktarmakla yetinmiştir. Taberî bazen birçok nakille desteklenen görüşü bazen de hiçbir rivayet paylaşmadığı görüşü tercih etmiştir. Müellif kimi zaman rivayetlerde yer alan görüşü benimsemiş kimi zaman da farklı

görüşleri birleştiren bir yol takip etmiştir. Ayrıca Taberi kendini tercih ettiği görüşe yönelten delilleri, sebepleri ve gerekçeleri açıklamıştır. Müfessir kendi görüşünü desteklemek için başka ayetlerden örnek verme, Arap diline başvurma, şiirle istişhad etme, nahiv bakımından açıklamalar yapma, tarihi bilgilerden yararlanma ve mevcut gerçekliğe bağlı kalma gibi yöntemlere başvurmuştur. Müellifin kendisi benimsememiş olmasına rağmen diğer görüşleri eleştirmeden ve tarafsız bir şekilde aktarması müfessirin metodunu ortaya koymaktadır. Ayrıca konuda nisbet ederek veya isim vermeden farklı görüşlere yer vermesi, rivayette bulunduğu isimlerin çok çeşitli olması müellifin konuyu tüm yönleriyle ele almaya çalıştığını ve konuya hâkimiyetini gösteren önemli veriler olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

Cerrahoğlu, İsmail. “Câmiu’l-beyân an te’vîli âyi’l-Kur’ân”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam ansiklopedisi*. (Erişim 11/12/2022). <https://islamansiklopedisi.org.tr/camiul-beyan-an-tevili-ayil-kuran>.

Özek, Ali vd. *Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.

Taberî, İbn Cerîr. *Câmi u’l-Beyân an Te’vîli Âyi’l-Kur’ân*. Mekke: Darut-Terbiyeti vet-Türas, 1431 (Şamile).